

Pusztuló mezőgazdaság, hanyatló ipar a franciaországi Ardèche megyében

Pierre Souchon

1939-ben, amikor Paul^[1] megszületett, anyai nagyapja azt sem tudta, hová legyen örömében. Járt egyet a Cévennes-hegységben megbúvó falujában, hogy hírért vigye: lesz, aki továbbviszi majd a gazdaságot. „Az elsőszülött fiú a földhöz tartozik. A föld örökli őt” – írja Marx^[2]. Paul egy háromgyermekes családban született első fiúgyermekként, akít a hagyomány arra szánt, hogy egy nap majd átvegye a többkultúras gazdálkodási modell alapján működő családi gazdaságot. „Én tudom, milyen, amikor az ember maga cipeli a terhet” – emlékezik vissza a ma már nyugdíjas gazdálkodó arra az időre, amikor még az ardèche-i parasztok fejükre helyezett, szalmával tömött zsákon („saccol”) hordták a követ és a trágyát a meredek hegyoldalban teraszosan kialakított földjeikre. Az állati erő alkalmazása, a lovas teherhordás a legnehezebb feladatokat vette le az ember válláról. „Annyit dolgoztunk, hogy a gondolatától is elfáradok!”

A háború után Paul birtoka a környékbeli gazdaságokhoz hasonlóan a monetáris gazdaságtól csaknem teljesen függetlenül, önállóan működik és tart el három generációt. Szőlőműveléssel, olajfa- és gesztenyetermesztéssel, selyemhernyó-, kecske-, tehén-, tyúk-, nyúl-, disznótenyésztéssel foglalkoznak: „Megállás nélkül dolgoztunk. Huszonnégy család volt a faluban, és mind így élt évszázadok óta. Közelebb voltunk a középkorhoz, mint a civilizációhoz!” 1961-ben, mikor Paul némi pénzzel a zsebében hazatér az algériai háborúból, vadászigazolványt vált ki apjának: „Neki nem volt rá pénze...”

Egy több évszázados mezőgazdasági kultúra omlik össze ekkor; megszületik a produktivizmus^[3]. Paul szülei rövidesen felhagynak a selyemhernyó-tenyésztéssel, amely „a műselyem megjelenése után” már nem jövedelmező. Az eperfákat kivágják, helyettük cseresznye- és barackfákat ültetnek. „Így indult meg a fatermesztés, mezőgazdasági szövetkezetek létrehozásával egybekötve. Ez hozta meg számunkra először a jólétet.” Ennek ellenére a biztos jövedelemért Paul kénytelen a gazdálkodáson kívül másba is belefogni. 1968-ban munkát vállal az egyik helyi biztosítótársaságnál. 1970-től pedig a polgármesteri hivatal titkárságán dolgozik részmunkaidőben.

„Rabszolgákként élünk”

„Ennek köszönhetően tudtam megvenni az első traktoromat.” Gépekkel azonban nem lehetett bármilyen földterületen dolgozni, így a parcellákat vagy teraszosították, vagy megmunkálatlanul hagyták.

„A gépesítés csapda volt. Szentül meg voltam róla győződve, hogy ezzel majd gyorsabban megy a munka és időt spórolok meg. Valójában az iparosítás ördögi körébe léptem. Mindig többet és többet kellett termelni, egyre gyorsabban, aztán újabb földeket venni... Amióta csak gazdálkodom, mindig fejlődni akartam; de amikor úgy éreztem, hogy most előrébb jutottam, már le voltam maradva, a fejlődés megelőzött. Megszállottság kellett ahhoz, hogy az ember itt maradjon.” De nem sok ardèche-i gazda ilyen elszánt: „Az összes barátom a városba ment; rendőrök, autószerelők, kőművesek, vasutasok lettek... Amikor felfogtam, hogy innen mindenki lelécel, nagyon nehéz volt. Mit keresek én itt, gondoltam. Az embernek nagyon erősnek kellett lennie ahhoz, hogy le ne puffantsa magát.”

Főleg, ha az elvándorlásnak még más, nehezen elviselhető következményei is vannak: „A vakációra hazalátogató fiatalok megjegyzéseket tettek, hogy lehetetlen körülmények között élünk, fürdőszoba, wc nélkül ... Csak úgy az arcunkba vágják, mi meg szégyelljük magunkat. Azt hittük, hogy a városi élet maga a paradicsom – színház, szórakozás. Mikor még mindenki egyforma körülmények között élt, jó volt vidéken élni. De a családi turizmus megértette velünk, hogy rabszolgákként élünk.” Az életmódbeli különbségek efféle általánosított összehasonlítása gyorsítja az ardèche-i mezőgazdaság pusztulását: ahhoz ugyanis, hogy egy gazdaságot valaki továbbvigyen, nem elég egy biológiai örökös; olyan örökös kell, akinek kedve is van örökölni, azaz aki ugyanúgy akar élni, mint a szülei.^[4] „Ezért aztán – folytatja Paul – még többet dolgoztam, hogy legyen miből fizetni a házfelújítást meg el tudja járni szórakozni... Egyik dolog hozta a másikat, nem volt megállás.”

Az 1970-es években a harmincegynéhány éves gazdálkodó és a szakszervezet között nézeteltérés támad: a fiatal gazdálkodók helyi szervezetei megpróbálják lebeszélni a tagokat arról, hogy többféle tevékenységet végezzenek

párhuzamosan. „Azt mondták, küzdenem kell, hogy gazdálkodó legyek, hogy meg tudjak élni a földművelésből. Én meg úgy gondoltam, ha fenn akarok maradni, át kell térni a turizmusra. Különböző két választás marad: elmenni vagy elpatkolni.” Paul ekkor kipofozza a pajtát, vendégházat épít. „Ezek voltak a falusi kempingezés első lépései. Eleinte csak néhány turista jött, akiket a gazdák vendégül láttak. Aztán egy egész áradat.” 1955-ben Ardèche megyében csaknem harmincezer gazdaság működött. A mezőgazdasági minisztérium adatai szerint mára ebből kevesebb mint ötezer maradt fenn. Paul településén a felszabadulás idején még meglévő huszonnégy tanyából csak három maradt fenn...

Paul meg is nevezi a hanyatlás felelőseit: „A Római Szerződés pusztított el minket.” Az 1957-ben aláírt, az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) létrehozó szerződés kimondja, hogy a hat tagállam[5] közötti vámhatárokat fokozatosan fel kell számolni. 1962-ben megkezdődik a közös agrárpolitika: a mezőgazdasági termékek szabad áramlása, valamint a vámok, adók és egyéb járandóságok[6] eltörlése az EGK tagállamain belül. És ez csak a kezdete az európai gazdálkodók között kialakuló versenynek. Az 1962-ben megalkotott irányadó törvény célként tűzi ki a francia gazdaságok számának csökkentését 2,25 milliőről egymillióra a lehető legrövidebb határidőn belül. Tizenöt év alatt több mint hatszázezer gazdálkodó hagy fel mezőgazdasági tevékenységével, méghozzá olyan rendeletektől felbuzdulva, mint a kárptólási életjáradék vagy a fiatalok különéltési támogatása. Aki marad, belép a körforgásba: a termelékenység javítására eszközöket vásárol, hitelre. Ennek következtében 1960 és 1973 között a vidék eladósodása a négyszeresére nő, a Crédit Agricole pedig Franciaország legnagyobb bankjává válik.

A „zöld bank” indirekt módon, de rendszeresen kap állami támogatást és *de facto* az állam mezőgazdasági politikájának végrehajtója lesz: 1968-ban 23 hektárban határozza meg a gazdálkodások minimális földterületét. Az ennél kisebb területtel rendelkező kistermelőket eltűnésre ítélik: a Crédit Agricole nekik egyszerűen nem nyújt támogatott kölcsönt[7].

A leggyengébbek kíméletlenül kirekesztődnek. „Nem ismerek rá a vidékre – sajnálkozik Paul. – Amikor húszéves voltam, esténként három generáció ült ki a ház elé. Az öregek a ’14-es háborúról meséltek, az asszonyok a teendőkről beszélgettek, a gyerkőcök bolondoztak... Minden istállóban négy-öt marha böggött. Az öregek a kúthoz jártak itatni. Időnként elzúgott az Alès-t és Aubenas-t között közlekedő Micheline vonat. Fűtülve robogott búzamezőkön és szőlőföldeken át... Mára ebből semmi nem maradt.” 1982-ben megszületik első gyermeke a kettőből. „Cseresznyefákat ültettem, a fiamat is magammal vittem. Akkor még volt bennem egy halvány reménység. Reméltem, hogy lesz, aki átveszi a gazdaságot...” Huszonöt évvel később a száznál több, „szépen termő” cseresznyefa a darabológép alá kerül: a gyümölcs ára olyan alacsony, hogy „nem éri meg leszedni”. Paul elmagyarázza, hogy azért vágatta ki a fákat, mert „pocsék látvány az elhagyott gyümölcsös és hamar vaddisznók tanyájává válna”.

Annak ellenére, hogy a vaddisznó úgy ötven évvel ezelőtt még szinte egyáltalán nem fordult elő az ardèche-i Cévennes hegységben, az 1970-es évektől újra elszaporodott – a mezőgazdasági tevékenységgel abbamaradásának egyenes következményeként. „Amikor a bozót kezdte beborítani a környéket, megbeszéltük apámmal, hogy egyszer elmegyünk vadászni a falu környékére. Nem hittük, hogy lesz is belőle valami. Ma meg itt tartunk: vaddisznóra vadászunk mindenfelé...” Legjobb éveiben Paul gazdasága évente hét tonna gesztenyét, kilenc tonna barackot, négy tonna cseresznyét, száz hektoliter bort és csaknem hatszáz kilogramm olívbogyót termelt. Ma a turistáknak, akiket vendégül lát és akik arról érdeklődnek, hol vannak a földjei, Paul azt válaszolja, hogy nem maradt belőle semmi, kivéve „a sarjerdőket, a fenyőket, a tölgyfákat és a rekettyebokrokat”. Két gyermeke elköltözött Ardèche-ből: „Látták, mennyit és milyen keményen dolgozom. A semmiért. Elmentek, hogy máshol keressék meg a kenyerüket.”

A fiúk már nem tudtak a földből megélni

A munkaerőpiacra ugyanis egyre nehezebb bekerülni. A mezőgazdaság, amely a háború után még a legfontosabb foglalkoztató volt, haldoklik. A megye északi területeire koncentrálódó iparban dolgozók száma folyamatosan csökken: 2001 és 2007 között 13,6 százalékkal. A visszaesés a textilipar „csődjével”[8] magyarázható: ezen hat év alatt ebben az iparágban a munkahelyek száma csaknem felére csökkent, s 2007-re csupán mintegy kétezer alkalmazott dolgozott a szektorban.

Az alacsony szám ellenére a textilipar – az autóipar és az élelmiszeripar után – még mindig a harmadik legfontosabb iparág Ardèche megyében. A tizenöt éves korában, 1962-ben a textilgyárba belépő Jean Laurent jól emlékszik arra az időre, amikor ez a tevékenység még javában virágzott: ekkor Ardèche-ben csaknem kétszáznegyven cérnázó-, illetve szövőüzem működött, azaz több mint a fele az ilyen típusú francia gyáraknak[9]...

A munkás származású és negyvenegy éven át maga is szakmunkásként dolgozó Jean Laurent egyike azon ritka Burzet-völgyi lakosoknak, akiket egész életükben gyárban alkalmaztak. „Amikor dolgozni kezdtem, a vidék mezőgazdaságból és a textiliparból élt. A hagyomány úgy kívánta, hogy a nők az üzemben dolgozzanak, a férfiak pedig gazdálkodjanak, és ez nagyon jól működött így. Képzeld, 1970-ben három frank volt az órabérem a gyárban. És a cseresznye kilóját három frankért adtam el. Egy kiló cseresznye leszedéséhez pedig nem kell egy óra... A gyümölcsre nagyon jól fizettek, és a vidék virágzott a sokféle tevékenység kiegészítő hatásának köszönhetően.” Az első olajválság idején több mint száz alkalmazottja volt az üzemnek, ahol ő is dolgozott: „Ettől kezdve az alkalmazottak száma kezdett rohamosan csökkenni. És a mezőgazdaságból származó kiegészítő jövedelem nagyon gyorsan csökkent: a gyümölcsöket már nem lehetett eladni.”

Jean Laurent vég nélkül sorolja az bezárt gyárak lajstromát – és azt, mi minden lett belőlük: kisbolt, üdülő, elektronikai mikroközpont, városi könyvtár, kiadó lakás, tekepálya, tűzoltókiképző központ... Az élet egyensúlya egyre ingatagabbá válik

a Burzet-völgyben: „A felszabadulás előtt csak kivételes esetben hagyta el bárki is a falut. Az 1960-as évektől, amikor a fiatalok száma kezdett csökkenni – azután sem állt meg soha –, ez rendszeressé vált. A fiúk, akik már nem tudtak a földből megélni, a lányok, akiknek nem volt munkájuk, mind elmentek. Még jó, hogy a városban a közszolgálati szférába nem volt nehéz bejutni: sok ardèche-i helyezkedett el a közműveknél, az EDF-nél (villamos művek), a vasútnál... Kollégáim gyerekei mind elmentek a faluból, hogy munkát találjanak.”

Úszómester, karbantartó és takarító

2003-ban hagyja el a gyárat, ahol a 2007-es bezárást megelőzően még harmincegynéhány alkalmazott dolgozott. Nyugdíjasideje nagy részét önkéntes elnökségi tagként tölti a helyi ADMR-nél (Association du Service à Domicile – Kistérségi Házi Segítő Szolgálat), amely tizenegy alkalmazottat számlál és harmincöt személynek nyújt segítséget: „be kell látni, hogy a falu az idősekből él”. A huszonegynéhány dolgozót számláló burzet-i nyugdíjasotthon ugyanis Saint-Pierre-de-Colombier, a néhány kilométerre lévő falu legfontosabb munkáltatójává vált.

A 72 éves Albert Soboul még emlékszik arra, hogy nem is olyan régen „nyolc üzem működött a faluban”, munkás éveinek nagy részét ugyanis ott töltötte. Gazdálkodó szülők fiaként mezőgazdasági tanulmányokat folytat, és azt tervezi, hogy átveszi szülei gazdaságát: „Tizenhét hónapot szolgáltam a francia hadseregben, és tíz hónapot az algériai háborúban. Mialatt bevetésen voltam, a dédnagynénem rám írta a tanyáját. De amikor hazatértem, hamar rájöttem, hogy ez a hely már nem élhető és el kell búcsúznom a gazdálkodástól. Ma már hihetetlennek tűnik, de volt olyan birtok, ahol harminc-negyven tonna alma is termett, a faluban pedig hatalmas gyümölcs piac volt... Akkoriban gond nélkül felvették az embert az üzembe. Minden vállalat munkásokat toborzott; így kerültem a textiliparba.”

Némi mezőgazdasági tevékenységet azért továbbra is folytatnak: „Az üzemben nem kerestünk valami nagy összegeket – idézi fel felesége, Raymonde Soboul. – Mielőtt férjhez mentem, játszottam a lottón, és megnyertem a főnyereményt, egy mázsás disznót. A nagybátyám megvette tőlem, méghozzá egyhavi fizetésemért!” Mind a mai napig Soboulék megtermelik maguknak a zöldséget, a bort, disznót vágnak és saját földjeikről begyűjtött fával tüzelnek. Így élnek házasságuk első hónapjaitól kezdve, hiába kaptak ugyanis munkásbért, „*egyik napról a másikra*” éltek.

Három évvel ezelőtt Saint-Pierre-de-Colombier utolsó üzeme is bezárt. „*Sajnálatos ez a régióra nézve* – sajnálkozik Albert Soboul. – *A fiatalok kénytelenek elmenni innen.*” Miként a házaspár egyetlen lánya, aki az Île-de-France régióban dolgozik: „Lányunk szeretett volna itt maradni. De itt már semmi sincs.” A kézművességet leszámítva öt, összesen huszonegynéhány személyt foglalkoztató kőműves cég van a faluban, amelyek a sokasodó vikendházaknak köszönhetik létüket. „Minden más eltűnt” – állapítja meg Albert Soboul. 1982 óta a munkanélküliségi ráta Ardèche-ben folyamatosan az országos átlag feletti: 2009 első negyedévében 9,7 százalék, míg egész Franciorszámban 8,7 százalék [10]. Ötezer-kétszáz munkahellyel, tizenhatezer évenkénti vendégejszakával és 420 ezer eurós éves haszonnal a turizmus „az elsőszámú foglalkoztatási ág lett a megyében” – tudjuk meg Jacques Mangeant-tól, a megyei turisztikai hivatal igazgatójától. A turisztikai tevékenység mindazonáltal csak néhány hónapra koncentrálódik, és kizárólag szezonális (a legtöbb esetben átmeneti) munkák végzésére kínál lehetőséget. Az Ardèche-ben élők isszák meg leginkább a levét ennek a társadalmi-gazdasági helyzetnek, amelyben a „boldoguljunk, ahogy tudunk” elv válik az általánosan bevett szabállyá.

Nicolas úgy döntött, hogy visszaköltözik falura. Néhány évig városban élt, biztosítócégekben dolgozott, de aztán hiányozni kezdtek neki a „hegyek, a naptól felmelegedett sziklák, a kerti fáról szedett zamatos barackok”. Testnevelőként évente néhány hónapot a megye déli részén egy szabadidőközpontban dolgozik, ahol különböző feladatokat lát el egyszerre: úszómester, karbantartó és takarító... Az év többi hónapjában munkanélküli, körülbelül 900 eurós segélyt kap havonta. Barátnője, Amélie, a turizmusban dolgozik szintén idényszerűen. Együtt élnek, vagyis inkább – ahogy ők fogalmazzak – „elvegetálnak”: „Mindenki, aki úgy döntött, hogy itt marad, csak ilyen alkalmi melót talál. Ezzel ezt az életszínvonalat választotta. Minimálbérből élünk, de legalább boldogan” – mondja Amélie.

A pár egy régi, a család tulajdonában lévő tanyasi házba költözött, így nem fizetnek lakbért. Na meg – mondja Nicolas – itt a kert: nyaranta zöldbabot, salátát, burgonyát termesztenek... Az év hátralévő részében pedig közvetlenül a termelőktől veszi meg a zöldséget: „Ez így sokkal olcsóbb.” De ami még ennél is olcsóbb, az „a piac végi kiárusítás”, aminek ő is lelkes látogatója, amikor is szinte ingyen adják az eladatlan zöldséget, gyümölcsöt. Télen pedig a gesztenyét gyűjtik és a helyi szövetkezetnek adják el.

Nicolas már rég elhagyta a várost, de még jól emlékszik az ottani árakra, és tudja, mekkorák az árkülönbségek a vidék és a város között, mennyivel olcsóbb az élet Ardèche-ben. Azt is mondja, hogy itt kevesebb olyan inger éri, ami „fogyasztásra buzdítja: mozi helyett inkább az erdőbe megy az ember!”. Amélie mosolyog: „Persze néhány dologról le kell mondanunk, ez igaz...” Annak, hogy felhagytak a mezőgazdasági tevékenységgel, van jó oldala: Nicolas-nak csak le kell hajolni, hogy tűzifát szedjen össze a környező erdőkben. Örül annak is, hogy egy-egy vadász időnként „egy darab vaddisznóhúst” ad neki: így nem kerül sokba a hús, főleg, ha sikerül „egy fél bárányt is szereznie a környékbeli kisgazdától”... „Úgy próbál boldogulni az ember, ahogy tud” – összegzi.

A 28 éves Damian is kénytelen így ügyeskedni, mezőgazdasági munkát, kőműves segédmunkát vállal: „Sokáig csak teherszállítással foglalkoztam. Mert itt a turizmuson kívül nincs semmi.” Barátnőjével, Lise-zel él együtt, és kislányukat is fel kell nevelni. Helyzetük egyre nehezebb. Néhány évvel ezelőtt úgy dönt, megszerzi a teherautó-vezetői jogosítványt:

„Szakképesítés nélkül nem láttam más lehetőséget.” Hamar fel is veszi határozatlan munkaidőre egy helyi fuvarozócég – „kész szerencse” a hat évvel ezelőtt Ardèche-ben letelepült fiatal párnak: „Általában – mondja Damien – a tősgyökeres ardèche-iek szerzik meg a jó helyeket ismerősökön keresztül.” Lise esete is ezt erősíti meg: mezőgazdasági szakmai érettségijével szőlészetben dolgozik idényjelleggel. „Nehéz szerződéses munkához jutni, ha valaki nem idevalósi. A gazdálkodók szívesebben adnak munkát a szomszédaiknak, az ismerőseiknek, csak akkor alkalmaznak »jöttmenteket«, ha túl sok a munka.” A munkaügyi hivatal „nem kínál semmit vagy szinte semmit”, és „ha akad is valami meló, az szájról szájra terjed” – mondja Damien, „a bennszülöttség”^[11] nem elhanyagolható előny.

Valahogy csak összeszedi, ami kell

Lise-nek is sikerül nagy nehezen néhány kisebb munkát találnia, a mezőgazdaságban vagy mint házi segítő helyettesítése... „Van egy kislányunk, hát vannak költségeink. Szívesen dolgoznék egész évben, de ez lehetetlen.” Úgy tervezik, pár hónapon belül elköltöznék a megyéből oda, ahol jobbak a körülmények. Addig is a „segíts magadon, ahogy bírsz” jelszó marad érvényben: ugyanis „a lakbér, az ételiszter, a víz-, áram- és telefonszámla kifizetése után hó végére már nem marad semmi”. Damien garantálja, hogy „így vagy úgy, de összeszedi, ami kell”. Amikor teletankolja a teherautóját, mindig van nála egy kanna, hogy abból a saját kocsjába is jusson: „Nyolcszáz literből tíz liter senkinek sem tűnik fel.” Az ételiszterrel vagy egyéb fogyasztási cikkekkel megpakolt rakodólapokat, amelyek időnként rakodás közben „összetörnek”, nem hagyja veszni... Damien ért a szereléshez is, így autókat „barkácsol össze”: „Roncsokat veszek, amiktől az emberek olcsón meg akarnak szabadulni, mert már nem sokat érnek. Vásárolok például egy totálkáros Peugeot 605-öst, amelynek csak a motorja használható. Összerakom egy olyan 605-össel, amelynek meg csak a karosszériája jó. Aztán új autóként adom el.” Az udvarán több gépjármű vár hasonló szerelésre. A nehéz hóvégéken könnyítő megoldás...

A 32 éves Sébastien már jó ideje a közétkeztetésben dolgozik. Képzett szakácsként már a katonai szolgálat után, húszévesen sikerül több munkaszerződést is kötnie egy üdülőközpontban, iskolákban... Később kicsit elkanyarodik a pályájától, néhány hónapig sorvezetőként dolgozik egy gyárban. Aztán jön az egyesület, amelynek ma is dolgozik és különböző típusú helyettesítési munkát végeztet vele: „Sok mindenhez értek: takarítás, mosogatás, kertészkedés, épület-karbantartás...” 2002-ben végül határozatlan idejű szerződést kötnek vele, 1200 eurós havi fizetéssel. A számos helyet megjárt Sébastien jól ismeri az itteni életet, s megjegyzi: „Én itt úgy érzem magam, mintha a húsosfazék mellé kerültem volna.” Ezzel az érzéssel azonban alighanem egyedül van...

Fordította: Barna Anett

[1] A neveket megváltoztattuk.

[2] Karl Marx: *Ebauche d'une critique de l'économie politique* (A politikai gazdaságtan bírálatának alapvonalai); idézet Pierre Bourdieu: *Le Bal des célibataires. Crise de la société paysanne en Béarn* c. művéből. (Seuil, Paris, 2002.)

[3] Pierre Miquel: *La France et ses paysans. Une histoire du monde rural au XXe siècle*, L'Archipel, Paris, 2006.

[4] Patrick Champagne: *L'Héritage refusé. La crise de la reproduction sociale de la paysannerie française 1950-2000*, Seuil, Paris, 2002.

[5] Németország, Belgium, Franciaország, Olaszország, Luxemburg és Hollandia.

[6] Confédération paysanne, *Changeons de politique agricole*, Mille et une nuits, Paris, 2002.

[7] Pierre Miquel, *op.cit.*

[8] Florence Charpigny és Yves Morel: *Vallées moulinières. Regards sur l'industrie de la soie*, Parc naturel régional des Monts d'Ardèche, Montpezat-sous-Bauzon, 2007.

[9] U.o.

[10] A *Direction départementale du travail, de l'emploi et de la formation professionnelle de l'Ardèche* (Ardèche Megyei Munkaügyi, Foglalkoztatási és Szakképzési Igazgatóság) 2009 júliusi adatai.

[11] Nicolas Renahy: *Les Gars du coin. Enquête sur une jeunesse rurale*, La Découverte, Paris, 2005.

Cimkék: mezőgazdaság iparfejlődés vállalatok turizmus munka társadalmi fejlődés
